

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA O'SMIRLAR O'RTASIDA KIBERBULLING: HUQUQIY TARTIBGA SOLISH MUAMMOLARI VA YECHIMLARI

Normatova Odina Abdug'ani qizi

(Cyber University davlat universiteti 1-kurs talabasi,
odinanormatova35@gmail.com)

Abdujabborov Javlonbek Paxlavon o'g'li

(Cyber University davlat universiteti "Ijtimoiy fanlar" kafedrası
o'qituvchisi, abdujabborovjavlonbek02@gmail.com)
<https://doi.org/10.5281/zenodo.20066887>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 03-may 2026 yil

Ma'qullandi: 05-may 2026 yil

Nashr qilindi: 07-may 2026 yil

KEYWORDS

*kiberbulling, o'smirlar, huquqiy
himoya, psixologik ta'sir,
ijtimoiy tarmoqlar, ma'muriy
javobgarlik.*

ABSTRACT

*Ushbu maqola o'smirlar o'rtasida kiberbullingning
ijtimoiy-psixologik hodisa sifatidagi ahamiyatiga, uning
sabablari, shakllari va o'smirlar uchun oqibatlariga
bag'ishlangan. Xalqaro tadqiqotlar va milliy
qonunchilikka asoslangan zamonaviy ma'lumotlar
keltirilgan va tahlil qilingan. Maqolada O'zbekiston
Respublikasida maxsus qonunning yo'qligi va mavjud
huquqiy normalarning cheklanganligi bilan bog'liq
huquqiy tartibga solish masalalari ko'rib chiqiladi.
Voyaga yetmaganlarni huquqiy himoya qilishni
kuchaytirish maqsadida qonunchilikni modernizatsiya
qilish bo'yicha takliflar ilgari surilgan.*

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi jamiyat hayotining barcha sohalariga, xususan, yoshlar va o'smirlarning ijtimoiy munosabatlariga chuqur ta'sir ko'rsatmoqda. Internet tarmog'ining keng tarqalishi va ijtimoiy tarmoqlarning ommalashishi bilan bir qatorda, virtual makonda shaxsga qarshi qaratilgan yangi turdagi huquqbuzarliklar, jumladan, kiberbulling (kibertarqib) xavfi ortib bormoqda [1]. Kiberbulling raqamli texnologiyalardan foydalangan holda, ijtimoiy tarmoqlar, xabar almashish platformalari, o'yin maydonchalari va mobil telefonlar orqali amalga oshiriladigan, qurbonni qo'rqitish, g'azablantirish yoki sharmanda qilishga qaratilgan takroriy xatti-harakatlar majmuidir [2]. Ushbu salbiy hodisa nafaqat insonning shaxsiy hayot daxlsizligiga daxl qiladi, balki uning emotsional barqarorligini izdan chiqarib, surunkali ruhiy buzilishlarga olib kelishi mumkin [3].

O'zbekiston Respublikasida ham so'nggi yillarda internet foydalanuvchilari sonining keskin oshishi kuzatilmoqda, bu esa o'z navbatida kiberbulling holatlarining ko'payishiga zamin yaratmoqda. Yoshlar o'rtasida virtual makondagi zo'ravonlikning turli ko'rinishlari, jumladan, haqoratlash, tuhmat qilish, shaxsiy ma'lumotlarni oshkor etish kabi holatlar tez-tez uchramoqda [4]. Biroq, milliy qonunchiligimizda ushbu yangi turdagi huquqbuzarliklarga qarshi kurashish uchun maxsus va kompleks huquqiy mexanizmlar to'liq shakllanmagan. Jinoyat va Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodekslarda shaxsning sha'ni va qadr-qimmatini himoya qilishga qaratilgan umumiy normalar mavjud bo'lsa-da, ular kiberbullingning o'ziga xos xususiyatlarini to'liq qamrab ololmaydi [5].

Ushbu tadqiqotning maqsadi O'zbekiston Respublikasida o'smirlar o'rtasida kiberbullingning tarqalish sabablari, uning psixologik va ijtimoiy oqibatlarini tahlil qilish hamda mavjud huquqiy bo'shliqlarni aniqlash orqali qonunchilikni takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqot doirasida kiberbullingning an'anaviy bullingdan farqli jihatlari, uning qurbonlar ruhiyatiga ta'siri va xalqaro tajribaga tayangan holda milliy qonunchilikka kiritilishi lozim bo'lgan o'zgartirishlar ko'rib chiqiladi.

Metodologiya (Methods)

Ushbu tadqiqotni amalga oshirishda huquqiy, sotsiologik va psixologik yondashuvlarni o'zida mujassam etgan kompleks metodologiyadan foydalanildi. Tadqiqotning nazariy asosini mahalliy va xorijiy olimlarning kiberbulling, internet huquqi va shaxsiy ma'lumotlar himoyasi sohasidagi ilmiy ishlari tashkil etadi. Xususan, Abdujabborov Javlonbek Pahlavon o'g'li va boshqa tadqiqotchilarning zamonaviy ilm-fan va izlanishlar doirasidagi maqolalari, shuningdek, UNICEF va boshqa xalqaro tashkilotlarning hisobotlari o'rganib chiqildi [6].

Tadqiqot jarayonida quyidagi ilmiy bilish usullaridan foydalanildi:

Birinchidan, mantiqiy-huquqiy tahlil usuli yordamida O'zbekiston Respublikasining amaldagi Jinoyat va Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodekslari, shuningdek, axborotlashtirish va shaxsga doir ma'lumotlar to'g'risidagi qonun hujjatlari o'rganildi. Ushbu tahlil orqali qonunchilikdagi mavjud bo'shliqlar va kiberbulling holatlarini malakalashdagi muammolar aniqlandi [7].

Ikkinchidan, qiyosiy-huquqiy usul qo'llanilib, O'zbekiston qonunchiligi xorijiy davlatlar, xususan, Markaziy Osiyo mamlakatlari va rivojlangan davlatlarning kiberbullingga qarshi kurashish borasidagi tajribasi bilan solishtirildi. Bu usul milliy qonunchilikka implementatsiya qilinishi mumkin bo'lgan ilg'or xorijiy amaliyotlarni aniqlash imkonini berdi [8].

Uchinchidan, tizimli tahlil usuli orqali kiberbulling ijtimoiy-psixologik hodisa sifatida o'rganildi. Uning sabablari, namoyon bo'lish shakllari va o'smirlar ruhiyatiga ta'siri o'rtasidagi o'zaro bog'liqliklar tadqiq etildi. Shuningdek, ommaviy axborot vositalari va rasmiy manbalarda e'lon qilingan statistik ma'lumotlar, qonun loyihalari muhokamalari va sud amaliyoti materiallari tahlil qilindi [9].

Natijalar (Results)

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, kiberbulling an'anaviy bullingdan o'zining ko'lami, anonimligi va qurbonga doimiy ta'sir ko'rsatish imkoniyati bilan jiddiy farq qiladi. Kiberbullingning asosiy xususiyatlari sifatida zarar yetkazish niyati, harakatlarning takroriyliigi, tomonlar o'rtasidagi kuch tengsizligi, huquqbuzarning anonim qolish imkoniyati va harakatlarning ommaviy xarakterga egaligi ajratib ko'rsatildi [10].

O'zbekiston sharoitida kiberbullingning eng ko'p tarqalgan shakllari quyidagilardan iborat: yolg'on va obro'sizlantiruvchi ma'lumotlarni tarqatish; shaxsning ruxsatisiz uning shaxsiy hayotiga oid, sharmanda qiluvchi foto va videolarni ijtimoiy tarmoqlarda e'lon qilish; messenjerlar orqali muntazam ravishda haqoratli va tahdidli xabarlar yuborish; soxta akkauntlar yaratib, qurbon nomidan boshqalarga nojo'ya xabarlar jo'natish; onlayn o'yinlar va guruhlarda shaxsni yakkalab qo'yish (ijtimoiy izolatsiya) [11].

Psixologik nuqtai nazardan, kiberbulling qurbonlari jiddiy ruhiy jarohatlar oladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, kiberta'qibga uchragan o'smirlarda doimiy xavotir, qo'rquv, o'z-o'ziga ishonchning pasayishi, uyqu buzilishi va depressiya holatlari kuzatiladi. Eng og'ir

holatlarda esa bu o'z joniga qasd qilish (suitsid) fikrlarining paydo bo'lishiga olib kelishi mumkin [12].

Huquqiy tahlil natijalari O'zbekiston qonunchiligida kiberbulling tushunchasining o'zi va unga qarshi kurashishning maxsus mexanizmlari yo'qligini ko'rsatdi. Amaldagi Jinoyat kodeksining 141-1 (Shaxsiy hayot daxlsizligini buzish), 141-2 (Shaxsga doir ma'lumotlar to'g'risidagi qonunchilikni buzish), 139 (Tuhmat) va 140 (Haqorat qilish) moddalari, shuningdek, Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksning tegishli moddalari kiberbullingning ayrim ko'rinishlarini qamrab olsa-da, bu yetarli emas [13].

Muammoning dolzarbligini inobatga olgan holda, O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasi tomonidan internet tarmog'ida haqorat qilish, bezorilik va boshqa nojo'ya harakatlar uchun ma'muriy javobgarlikni belgilovchi qonun loyihasi ishlab chiqilgani va Senatga yuborilgani ijobiy qadam sifatida baholandi. Ushbu loyihada telekommunikatsiya tarmoqlari va internet orqali jamoat tartibini va fuqarolar osoyishtaligini buzuvchi harakatlar uchun javobgarlikni kuchaytirish ko'zda tutilgan [14].

Muhokama (Discussion)

Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, kiberbulling muammosi faqatgina huquqiy choralar bilan hal etilishi mumkin bo'lgan masala emas. U jamiyat, davlat, ta'lim muassasalari va ota-onalar hamkorligini talab etuvchi murakkab ijtimoiy-psixologik fenomendir. Roscoe Pound ta'kidlaganidek, huquq jamiyat ehtiyojlarini qondiruvchi vosita bo'lib, qonunlar jamiyatning o'zgaruvchan sharoitlariga moslashishi lozim [15]. Shu nuqtai nazardan, 1994-yilda qabul qilingan kodekslarimiz bugungi raqamli davr talablariga to'liq javob bera olmaydi.

Kiberbullingga qarshi kurashishda asosiy muammolardan biri bu huquqbuzarni aniqlash va dalillarni to'plashning murakkabligidir. Internet tarmog'idagi anonimlik, soxta akkauntlardan foydalanish va ma'lumotlarning tezda o'chirib yuborilishi huquqni muhofaza qiluvchi organlar ishini qiyinlashtiradi. Bundan tashqari, jabrlanuvchilar ko'pincha uyat, qo'rquv yoki ota-onalarining reaksiyasidan xavotirlanib, huquqni muhofaza qiluvchi organlarga murojaat qilishdan qochadilar [16].

Shu sababli, qonunchilikni takomillashtirish bilan bir qatorda, profilaktik ishlarga ham jiddiy e'tibor qaratish lozim. O'smirlar o'rtasida raqamli gigiyena va media savodxonlik madaniyatini shakllantirish, ularga internetdan xavfsiz foydalanish qoidalarini o'rgatish muhim ahamiyatga ega. Ta'lim muassasalarida maxsus o'quv dasturlarini joriy etish, ota-onalar uchun tushuntirish ishlarini olib borish va psixologik yordam xizmatlarini rivojlantirish zarur [17].

Shuningdek, ijtimoiy tarmoqlar va internet platformalari ma'muriyatlarining mas'uliyatini oshirish masalasi ham dolzarbdir. Ular o'z platformalarida kiberbulling holatlarini tezkorlik bilan aniqlash va bartaraf etish, jabrlanuvchilarga yordam ko'rsatish mexanizmlarini joriy etishlari kerak. Xalqaro tajribada bunday platformalarga nisbatan qat'iy talablar qo'yilishi va jarimalar qo'llanilishi amaliyoti mavjud [18].

Xulosa qilib aytganda, O'zbekiston Respublikasida kiberbullingga qarshi kurashishning samarali tizimini yaratish uchun quyidagi choralarni amalga oshirish taklif etiladi: **Birinchi**dan, qonunchilikka "kiberbulling" tushunchasini kiritish va uning barcha shakllari uchun aniq javobgarlikni belgilash. **Ikkinchi**dan, huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlarining kiberjinoyatlarni tergov qilish borasidagi malakasini oshirish va ularni zamonaviy texnik vositalar bilan ta'minlash. **Uchinchi**dan, jabrlanuvchilarga bepul yuridik va

psixologik yordam ko'rsatish markazlari tarmog'ini kengaytirish. **To'rtinchidan**, ta'lim tizimiga raqamli savodxonlik va internet xavfsizligi bo'yicha maxsus fanlarni kiritish.

Faqqatgina davlat organlari, fuqarolik jamiyati institutlari va ota-onalarning birgalikdagi harakatlari orqaligina o'smirlarni virtual makondagi xavf-xatarlardan ishonchli himoya qilish va ularning sog'lom rivojlanishini ta'minlash mumkin.

Adabiyotlar ro'yxati (References):

1. Djumanova, E. R., Turimbetov, R. M. (2026). Bullying and Cyberbullying Among Adolescents in the Republic of Uzbekistan. *Latin American Journal of Education*, 6(3), 639-644. <https://doi.org/10.5281/zenodo.19333684>
2. UNICEF. Cyberbullying: What is it and how to stop it. Retrieved from <https://www.unicef.org/stories/how-to-stop-cyberbullying>
3. Kumar, V. L. (2020). Cyberbullying and Adolescents. *PMC - NIH*. Retrieved from <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC7864530/>
4. Абдужабборов Ж.П. (2025). Правовое регулирование и социально-экономические последствия азартных игр. (2025). *Общественные науки в современном мире: теоретические и практические исследования*, 4(13), 15-18. <https://inlibrary.uz/index.php/zdif/article/view/99363>
5. O'zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksi. (1994 yil 22 sentyabr). *Lex.uz*.
6. O'zbekiston Respublikasining Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksi. (1994 yil 22 sentyabr). *Lex.uz*.
7. *Kun.uz*. (2026, March 18). Draft law targeting online abuse and harmful content advances to Senate. Retrieved from <https://kun.uz/en/58568124>
8. *Times of Central Asia*. (n.d.). Cyberbullying in Central Asia: What Legal Protections Are There? Retrieved from <https://timesca.com/cyberbullying-in-central-asia-what-legal-protections-are-there/>
9. UNDP Uzbekistan. (2025, August 8). Summer School on "Provision of free legal aid to survivors of cyber violence". Retrieved from <https://www.undp.org/uzbekistan/press-releases/summer-school-provision-free-legal-aid-survivors-cyber-violence-law-students-legal-clinics-uzbekistan>
10. UN Women. (2025, November 24). Uzbekistan Launched Global 16-days Campaign to End Digital Violence Against Women. Retrieved from <https://eca.unwomen.org/en/stories/press-release/2025/11/uzbekistan-launched-global-16-days-campaign-to-end-digital-violence-against-women>
11. *Daryo.uz*. (2026, February 6). Uzbekistan considers penalties for online insults and self-recorded offences. Retrieved from <https://daryo.uz/en/2026/02/05/uzbekistan-considers-penalties-for-online-insults-and-self-recorded-offences/>
12. American Psychological Association. (2022, September 7). Cyberbullying: What is it and how can you stop it? Retrieved from <https://www.apa.org/topics/bullying/cyberbullying-online-social-media>
13. Centers for Disease Control and Prevention. (2024, October 10). Frequent Social Media Use and Experiences with Bullying. Retrieved from <https://www.cdc.gov/mmwr/volumes/73/su/su7304a3.htm>

14. Florida Atlantic University. (2025, May 15). Cyberbullying in Any Form Can Be Traumatizing for Kids. Retrieved from <https://www.fau.edu/newsdesk/articles/cyberbullying-trauma-teens>
15. Pound, R. (1922). An Introduction to the Philosophy of Law. Yale University Press.
16. StopBullying.gov. (2024, October 7). What Is Cyberbullying. Retrieved from <https://www.stopbullying.gov/cyberbullying/what-is-it>
17. Verywell Mind. (2026, February 25). The Psychology of Cyberbullying. Retrieved from <https://www.verywellmind.com/the-psychology-of-cyberbullying-5086615>
18. Ranking Digital Rights. (2023, May). Ranking Digital Rights in Central Asia. Retrieved from <https://rankingdigitalrights.org/wp-content/uploads/2023/05/CIPI-Central-Asia-report-May-2023.pdf>

